

NORGES HØYESTERETT

Den 17. mars 2005 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2005-00428-A, (sak nr. 2004/1804), straffesak, anke,

Den offentlige påtalemyndighet

(førstestatsadvokat Jan H. Dahle)

mot

A

(advokat John Christian Elden)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Stabel**: Saken gjelder spørsmålet om å konvertere en dom på sikring til forvaring for et overlagt giftdrap.
- (2) A ble ved Frostating lagmannsretts dom 6. desember 2000 dømt til 21 års fengsel og 10 års sikring for overlagt giftdrap på sin tidligere kjæreste B og for to forutgående legemsbeskadigelser mot henne ved bruk av gift, samt ulovlig besittelse av to pistoler. Han ble videre dømt til å betale erstatning og oppreisning til hennes to barn. Dommen var avsagt etter fullstendig anke over Trondheim byretts dom 11. februar 2000, der A ble dømt til fengsel i 21 år, men uten at påtalemyndighetens begjæring om sikring ble tatt til følge. A anket til Høyesterett over straffutmålingen, men anken ble ikke tillatt fremmet av Høyesteretts kjæremålsutvalg.
- (3) Sikringen var ikke satt i verk da sikringsinstituttet ble avskaffet og nye regler om strafferettslige reaksjoner trådte i kraft 1. januar 2002. Statsadvokatene i Trøndelag reiste ved tiltalebeslutning 12. desember 2002 konverteringssak ved Trondheim tingrett med påstand om idømmelse av forvaring etter straffeloven § 39 c, jf. overgangsreglene nr. 5.
- (4) Trondheim tingrett kom til at betingelsene for konvertering var til stede, og avsa 14. august 2003 dom med slik domsslutning:

”For de forhold som er pådømt ved Frostating lagmannsretts dom av 6. desember 2000 settes straffen for A, født 00.00.1948, til forvaring etter straffeloven § 39c, med en tidsramme på 21 – tjueett – år og en minstetid på 10 – ti – år. I tidsrammen og minstetiden fragår i alt 1660 – ettusensekshundreogseksti – dager for utholdt frihetsberøvelse i anledning saken.”

- (5) A anket til Frostating lagmannsrett. Han bestred at vilkårene for å idømme forvaring etter straffeloven § 39 c nr. 1 var til stede, og anførte at grunnvilkåret for sikring – mangelfullt utviklede sjelsevner – ikke er oppfylt fordi symptomer på personlighetsforstyrrelsen ikke hadde vist seg i ung alder.
- (6) Lagmannsretten tok anken til følge i dom avsagt 10. november 2004. Lagmannsretten kom til at det ikke var tilstrekkelig grunnlag for å konstatere en slik nærliggende fare for gjentakelse som loven krever, ved utløpet av den idømte fengselsstraffen. Lagmannsretten var derfor av den oppfatning at en tidsbestemt straff på 21 år var tilstrekkelig til å verne samfunnet. Dommen har slik domsslutning:

”A, født 00.00.1948, frifinnes for kravet om forvaring.”

- (7) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over reaksjonsfastsettelsen, og gjort gjeldende at forvaring burde vært idømt.
- (8) Aktor har under henvisning til uttalelsene fra de sakkyndige for lagmannsretten, og opplysninger om et selvmordsforsøk i 18-årsalderen, gjort gjeldende at A hadde og fremdeles har mangelfullt utviklede sjelsevner. Han har videre anført at vilkårene i straffeloven § 39 c nr. 1 for dom på forvaring er oppfylt, og at en tidsbestemt straff ikke gir tilstrekkelig vern for samfunnet. A har tilpasset seg tilværelsen i fengselet, men har ikke gjennomgått noen modning. Hans personlighet er ikke endret. Det foreligger fremdeles en nærliggende fare for at han kan komme til å begå nye voldsforbrytelser dersom han etter løslatelsen etablerer nære forhold til kvinner.
- (9) Forsvareren bestrider at det foreligger nærliggende fare for at domfelte på ny vil begå forbrytelse som ”krenker andres liv, helse eller frihet eller utsetter disse rettsgodene for fare”. Grunnvilkåret for forvaring er heller ikke til stede, da en tidsbestemt straff er tilstrekkelig til å verne samfunnet. Han har videre anført at vilkårene for sikring etter de tidligere bestemmelsene ikke foreligger, da det ikke kan legges til grunn at A har mangelfullt utviklede sjelsevner. Det er ikke grunnlag for å anta at hans symptomer opptrådte før i voksen alder. Den tidligere dommen kan da ikke konverteres til en dom på forvaring, jf. forbudet mot tilbakevirkning i Grunnloven § 97.
- (10) *Jeg er kommet til at anken må forkastes.*
- (11) Den voldshandlingen som var grunnlag for sikringsdommen, var en gradvis forgiftning av B, som påførte henne svært store lidelser, og som endte med at hun døde.
- (12) De to var naboer og innledet et kjærlighetsforhold etter at hun i 1992 ble separert fra sin ektefelle. Det var flere brudd i forholdet, som fra første stund var konfliktfylt, og i mai 1998 bestemte B seg for å gjøre det endelig slutt. I juni 1998 blandet A giftstoffet thalliumsulfat i et glass cola hjemme hos B, i hensikt å skade henne. Hun ble umiddelbart syk, med sterke smerter, og fikk etter hvert håravfall, angst og depresjon. Noen dagers sykehusopphold ga ikke avklaring på årsaken. Hun var sykmeldt i 11 uker. Etter at hun var blitt noe bedre, blandet A i september 1998 igjen thalliumsulfat i hennes cola, og hun ble sykmeldt på nytt. Lidelsene var enda sterkere enn i den første perioden, og hun var nå sykmeldt i 16 uker.

- (13) I romjulen 1998, etter forutgående overveielser, brøt A seg inn i Bs leilighet mens hun var bortreist, og blandet thalliumsulfat i en flaske konjakk, en flaske farris og en rødvinskartong, med den hensikt å ta livet av henne. B drakk av dette og ble 24. januar 1999 innlagt på sykehus med uutholdelige smerter og lammelser i armer, ben og ansikt. Situasjonen utviklet seg til det verre. Den 29. januar ble det forsøkt behandling mot forgiftning, uten virkning. Den 30. januar inntrådte hjertestans, og hun ble senere lagt i respirator. Hun døde som følge av forgiftningen 17. februar 1999.
- (14) Det grunnleggende vilkåret for å kunne idømme forvaring etter straffeloven § 39 c er at en tidsbestemt straff ikke er tilstrekkelig til å verne samfunnet. Etter § 39 c nr. 1 er det et krav at det er begått eller forsøkt begått en "alvorlig voldsforbrytelse". Bestemmelsen krever i tillegg at det skal være "nærliggende fare" for at domfelte på ny vil begå en slik forbrytelse. Ved vurderingen av grunnvilkåret for forvaring – samfunnsvernet – er imidlertid det avgjørende faren for at domfelte vil begå en ny alvorlig forbrytelse etter å ha sonet hele den alternative fengselsstraffen, jf. Høyesteretts kjennelse 16. desember 2004 i sak HR-2004-02083-A avsnitt 11. Dette kommer jeg tilbake til.
- (15) Det er uten videre klart at de voldshandlinger A er dømt for, både hver for seg og samlet, oppfyller vilkåret om "alvorlig voldsforbrytelse" i straffeloven § 39 c nr. 1 første punktum. Jeg går derfor rett over til å drøfte om det foreligger "en nærliggende fare" for at han på ny vil begå en slik alvorlig forbrytelse, jf. bestemmelsens annet punktum. Kravet innebærer at det på domstiden må være en kvalifisert og reell fare for gjentakelse. Ved farevurderingen må den begåtte forbrytelsen sammenholdes med domfeltes øvrige atferd og personlige og sosiale funksjonsevne, særlig må det legges vekt på om han tidligere har begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i § 39 c nr. 1 første punktum, jf. tredje og fjerde punktum.
- (16) Ved vurderingen tar jeg utgangspunkt i de begåtte handlingene, som er særdeles gruoppvekkende. Det dreier seg om en planlagt, overveid forgiftning over lang tid, mens A store deler av tiden selv var til stede og fulgte Bs lidelser på nært hold. Handlingene var situasjonsbestemt ut fra at han følte seg avvist i kjærlighetsforholdet med henne, og han har selv forklart at noe av formålet var å vinne henne tilbake ved å vise omsorg og medlidenhet. Dette fratar dem imidlertid ikke på noen måte sitt hensynsløse og utspekulerte preg.
- (17) Etter loven skal det særlig legges vekt på tidligere alvorlig voldskriminalitet. A er tidligere ustraffet og har ikke noen slik voldshistorie fra tidligere. Terskelen må da ligge høyere med hensyn til objektive holdepunkter for farlighet, jf. kjennelsen 16. desember 2004 avsnitt 22.
- (18) I en slik situasjon blir lovbrysterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne særlig viktig. De sakkyndige for lagmannsretten i konverteringssaken, psykiater Andreas Hamnes og professor, psykolog Kirsten Rasmussen, som også var oppnevnt for tingretten, har konkludert med at As tilstand fyller de diagnostiske kriteriene for F 60.2 Dyssosial personlighetsforstyrrelse i henhold til ICD-10. I tillegg finner de holdepunkter for personlighetstrekk forenlige med diagnosen F 60.31 Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse, Borderline-type, i henhold til ICD-10. De uttaler at vurderingen ville ha berettiget til konklusjonen mangelfullt utviklede sjelsevner etter den tidligere straffeloven.

- (19) Om prognosen fremover sier de sakkyndige at slike personlighetstrekk er vanskelige å behandle, og at effekten av behandlingen avhenger av motivasjonen. Denne synes foreløpig å være lav hos A, som, selv om han sier han føler skyld for sine handlinger, i det overveiende er opptatt med tanker om egen krenkelse i forbindelse med det han oppfatter som et justismord mot seg selv. På den positive side fremhever de sakkyndige at det ikke foreligger holdepunkter for rusmisbruk, og at det ikke er opplysninger om tidlig kriminell atferd eller mistilpasning. A har vært i stabile arbeidsforhold, er intellektuelt ressurssterk og har personlig støtte i et sosialt nettverk av familie og venner. De konkluderer slik:

”Ut fra en samlet vurdering foreligger likevel så vidt klare risikofaktorer at det vurderes berettiget å anta at observandens personlighetstrekk disponerer for senere instrumentell voldsatferd ved opplevelse av krenkelse og avvisning. Observandens personlighetstrekk vurderes ikke å være vesentlig endret i tiden etter den første judisielle observasjonen i 1999. Dette sammenholdt med forskningen på området tilsier at tidsperspektivet vil være langvarig når det gjelder observandens prognose.”

- (20) Erklæringen er forelagt Den rettsmedisinske kommisjon, som ikke har hatt merknader.
- (21) Jeg må ut fra dette legge til grunn at om A skulle vært løslatt i dag, ville det fortsatt være så mye som er uavklart i forbindelse med hans bearbeiding av sine personlighetstrekk og det grusomme han har begått, at det ville være en reell og kvalifisert risiko for tilbakefall. Et langt vanskeligere spørsmål er om det etter endt soning av en tidsbestemt fengselsstraff fortsatt er fare for gjentakelse.
- (22) Grunnvilkåret for forvaring er, som jeg har vært inne på innledningsvis, at en tidsbestemt straff ikke vil være tilstrekkelig til å verne samfunnet. Det er faren for ny forgåelse etter soning av hele den alternative tidsbestemte fengselsstraffen som skal legges til grunn for vurderingen. I vår sak er A rettskraftig idømt lovens strengeste straff – fengsel i 21 år. Han har per i dag sonet vel 6 år av straffen når man iberegner fradrag for varetektsfengsel, og han vil derfor måtte løslates i 2020. Han vil da være 71 1/2 år gammel. Dette er et svært langt tidsperspektiv, og det skal da mye til for å legge til grunn at en tidsbestemt straff ikke er tilstrekkelig, jf. Rt. 2003 side 1778 avsnitt 19.
- (23) Det er As forhold til det å bli avvist følelsesmessig av kvinner i nære relasjoner som er risikofaktoren. Han har, som jeg har vært inne på, vært velfungerende på andre områder i livet. Heller ikke i tidligere parforhold har han vist påfallende atferd – så lenge han selv har kontroll. Han har således to ekteskap bak seg av henholdsvis ca. fem og åtte års varighet, og med ett barn i hvert av ekteskapene, og han har et barn fra et tidligere – kortvarig – forhold. Dette forholdet, og det første ekteskapet, brøt han selv ut av. Den siste skilsmissen var derimot problematisk for ham, og førte blant annet til innleggelse på Modum Bads Nervesanatorium. Det er også opplysninger om at han i 18-årsalderen forsøkte å begå selvmord etter at en kjæreste hadde brutt med ham.
- (24) Det kan selvsagt ikke utelukkes at A etter at han er løslatt, vil treffe en kvinne han blir følelsesmessig engasjert i, men som avviser ham. Om dette, etter så lang tid, eventuelt skulle føre til nye alvorlige voldshandlinger, er imidlertid svært usikkert. Selv om prognosen for personlighetsutvikling ikke er spesielt optimistisk for A, må jeg legge til grunn at årene likevel vil gjøre sin virkning. Om det ikke skjer noen følelsesmessig modning, vil det i hvert fall kunne skje en viss avflating. Ut fra forhistorien er det heller ikke slik at enhver avvisning fører til vold. Det er således ingen opplysninger om bruk av

vold i forbindelse med den siste – problematiske – skilsmissen, og han har hele tiden hatt et godt forhold til sønnen i dette ekteskapet, som er funksjonshemmet.

- (25) Jeg må derfor konkludere med at hensynet til samfunnsvern ikke tilsier forvaring i dette tilfellet, hvor det er idømt ubetinget fengselsstraff i 21 år. Det er derfor ikke nødvendig for meg å gå inn på spørsmålet om vilkårene for sikring etter de tidligere bestemmelsene, er til stede, jf. blant annet Rt. 2003 side 1787, der Høyesterett har lagt til grunn at det tidligere vilkåret om ”mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner” må være oppfylt for at sikringen skal kunne konverteres til forvaring.
- (26) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

(27)	Dommer Skoghøy:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(28)	Dommer Coward:	Likeså.
(29)	Dommer Matningsdal:	Likeså.
(30)	Dommer Gjølstad:	Likeså.
- (31) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.